

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Natalija Feltrin

Uloga roditelja u učenju engleskog jezika djece rane dobi

ZAVRŠNI RAD

Rijeka, 2019.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Uloga roditelja u učenju engleskog jezika djece rane dobi

ZAVRŠNI RAD

Predmet: Engleski jezik u predškolskom odgoju

Mentor: Ester Vidović

Student: Natalija Feltrin

Matični broj: 1102990106976

U Rijeci,
Rujan, 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

„Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam završni rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentoricom. U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu završnog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.“

Natalija Feltrin

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici Ester Vidović na suradnji, strpljenju, danim savjetima i pomoći pri pisanju Završnog rada.

Veliko hvala kolegicama Aniti, Kris i Anamariji koje su uvijek bile tu u teškim i lijepim trenucima, vjerovalle u mene i bez čije prisutnosti vrijeme provedeno na preddiplomskom studiju ne bi bilo isto.

Također, posebno se zahvaljujem svojoj obitelji bez čijeg oslonca i podrške ništa od ovoga što sam postigla ne bi bilo moguće.

SAŽETAK

Tema ovoga rada jest uloga roditelja u učenju engleskog jezika. Opisan je način učenja djece rane dobi te spoznajni razvoj, značaj igre i poticajnog okruženja za razvoj istoga. Nadalje, opisan je govorno – jezični razvoj kod djece, razlike između govora i jezika te razvoj govora i jezika prema fazama kako bi se dobio uvid u usvajanje i razvoj govora i jezika. U radu je dan uvid u pojam i usvajanje materinskog jezika te u čimbenike usvajanja stranoga jezika. Nadalje, detaljnije su opisani važnost roditeljske uključenosti i dobrobiti iste, načini rada s djecom rane dobi u roditeljskom domu, utjecaj i upotreba medija na motivaciju za učenje kod djece te prigodni didaktički materijal kao dodatni poticaj za učenje. Također se analizira uloga roditelja u motiviranju djece za učenje engleskog jezika i njihova aktivna uloga u dječjem usvajanju i utvrđivanju sadržaja na engleskom jeziku. Isto tako, navode se načini što većeg angažmana roditelja u usvajanju engleskog jezika djece rane dobi, baziran na zapadnjačkom modelu.

Ključne riječi: roditelji, djeca rane i predškolske dobi, angažman, obiteljsko okruženje

SUMMARY

The topic of this paper is the role of parents in learning English. The work also studies the way children of an early age learn and how they develop cognitively, as well as the importance of play and the stimulating environment. Language development in children is described in terms of differences between their mother tongue and English, and speech and language development is explained by phases in order to gain insight into the adoption and development of speech and language. Further details are given on the importance of parental involvement and its influence on the wellbeing of children. The modes of working with children of an early age in their parents' home are explained in detail, as well as the influence and use of the media on motivation for learning English. Special emphasis is put on appropriate didactic material as an additional incentive for learning. The paper also gives an insight into the various ways parents can engage in the learning process of their children.

Key words: parents, children of early and pre-school age, engagement, family environment

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. PROCES UČENJA DJECE RANE DOBI.....	2
2.1. Značaj igre u procesu učenja.....	2
2.2 Značaj roditelja u procesu učenja djece rane dobi.....	3
3. GOVORNO – JEZIČNI RAZVOJ DJECE RANE DOBI	4
3.1. Slijed govorno - jezičnog razvoja kod djece rane dobi.....	4
4. USVAJANJE MATERINSKOG JEZIKA	6
4.1. Materinski jezik kao pojam.....	6
4.2 Razvoj glasovnog sustava kod djece rane dobi.....	7
4.3.Razvoj jezičnih oblika kod djece rane dobi	8
4.4. Razvoj usvajanja značenja kod djece rane dobi.....	8
4.5.Razvoj komunikacijskih vještina kod djece rane dobi.....	9
5. STRANI JEZIK I DRUGI JEZIK	10
5.1. Strani jezik i drugi jezik - razlike.....	10
5.2. Usvajanje drugoga jezika djece rane dobi.....	10
5.3. Proces usvajanja stranog jezika djece rane dobi	11
6. UVJETI UPOTREBE STRANOG JEZIKA.....	13
6.1. Važnost poticajnog okruženja u obiteljskom domu za usvajanje stranog jezika	13
6.2. Utjecaj vršnjaka iz obiteljskog okruženja na ostvarenje komunikacije na stranom jeziku.....	14
7. VAŽNOST I ULOGA RODITELJA U USVAJANJU STRANOG JEZIKA.....	15
7.1. Uloga roditelja pri jezičnom odabiru i formiranju stavova u ranoj dobi	15
7.2. Važnost roditeljske uključenosti.....	16
7.3. Aktivnosti roditelja i djece za učenje stranog jezika.....	17

7.4. Važnost uspostavljanja svakodnevne rutine za učenje stranog jezika sa djetetom.....	18
7.5. Važnost upotrebe različitih vrsta igara za učenje stranog jezika u ranoj dobi .	18
7.6. Situacije iz svakodnevnog života	19
7.7. Upotreba priča i slikovnica za učenje stranog jezika u ranoj dobi.....	19
7.8. Upotreba ritma, brojalica i pjesama za učenje stranog jezika u ranoj dobi	20
8. BILINGVIZAM I ULOGA RODITELJA U RAZVOJU BILINGVIZMA KOD DJECE	21
8.1. Uloga roditelja u razvoju bilingvizma kod djece	22
8.2. Dvojezični odgoj u obitelji.....	24
8.3. Sukcesivni bilingvizam	24
8.4. Simultani bilingvizam	25
8.5. Monoetnički bilingvizam	25
9. ZAKLJUČAK.....	27
10. LITERATURA	30

1. UVOD

Temeljna karakteristika djeteta rane dobi jest prirodni nagon i potreba za istraživanjem svoje okoline, te usvajanje novih znanja i spoznaja. Prilikom istraživanja svijeta oko sebe djeca rane dobi vođena su prirodnom znatiželjom koja ih čini neustrašivima i odvažnima u pothvatima prilikom situacija učenja u kojima se nađu. Upravo za vrijeme procesa istraživanja jezik i govor su ono što nama, a tako i djeci pomaže u tumačenju i izgradnji spoznaja o vlastitome okruženju.

Jezik i govor oblici su komunikacije koji su karakteristični samo za ljude, a djeca se s njima susreću već od rođenja. Obiteljsko okruženje čini prvo okruženje u kojemu se odvija proces učenja te usvajanje jezika i govora. Iz toga razloga jednu od glavnih uloga u razvitku jezika i govora imaju upravo roditelji; njihov pristup, razina aspiracije i stav prema učenju materinskoga te posebno stranoga jezika. U današnjem modernom dobu poznavanje jezika i vještina sporazumijevanja na stranome jeziku predstavljaju imperativ. Upravo je zbog toga poželjno da se s usvajanjem stranoga jezika krene već od rane dobi ukoliko dijete nema nikakvih poteškoća u području govorno-jezičnog razvoja.

Nadalje, u ovome radu na samom početku detaljnije ću obraditi karakteristike govorno – jezičnog razvoja kod djece, razlike između govora i jezika te razvoj govora i jezika prema fazama kako bi se dobio uvid u usvajanje i razvoj govora i jezika. Nakon toga detaljnije ću obraditi način i proces usvajanja materinskoga jezika. Nakon toga prelazim na dijete i strani jezik te važnost i ulogu roditelja u njegovom usvajanju.

2. PROCES UČENJA DJECE RANE DOBI

Proces učenja definira se kao proces tijekom kojega pojedinac stječe nova iskustva i usvaja nova znanja. Učenje kao vrlo kompleksan proces objedinjuje sva područja razvoja kod pojedinca; objedinjuje njegov tjelesni, spoznajni, socijalni, emocionalni te motorički razvoj, a započinje već u prenatalnom razdoblju (Selimović, 2010).

Djeca rane dobi u najvećoj mjeri uče osjetilnim putem, te je sam proces učenja sporedan i spontan čin u čijoj osnovi stoje djetetova prirodna radoznalost i želja za znanjem. Iz toga razloga roditelji ovo razdoblje razvoja kada djeca najlakše usvajaju nova znanja trebaju maksimalno iskoristiti, te svojim postupcima i vanjskim podražajima stimulirati djetetov mozak. Nove neuronske veze u mozgu tj. njihov broj rezultat su broja i kvalitete djetetovih doživljaja, iskustva i aktivnosti u vanjskome svijetu. Mozak se mijenja ukoliko je u funkciji; u smislu funkcionalnosti, ali se mijenja i fizički. Nadalje, obitelj je prva odgojno-obrazovna organizacija u kojoj se dijete nalazi te glavnu ulogu u osmišljavanju i provedbi aktivnosti koje imaju za cilj poticati djetetov razvoj preuzimaju roditelji (Selimović, 2010).

2.1.Značaj igre u procesu učenja

Dijete se razvija i raste preko igre. Igra predstavlja njegovu temeljnu aktivnost kojom otkriva svijet oko sebe. U procesu igre dijete testira sebe i svoju okolinu. Putem igre dijete razvija svoje stvaralačke sposobnosti, motoriku, maštu, tjelesne sposobnosti, spretnost, emocije, pozitivnu sliku o sebi, usvaja govor, mišljenje i pamćenje, uči se socijalnome ponašanju i stvara prva prijateljstva. Nadalje, dijete putem igre razvija socio-emocionalne vještine, životne vještine, kreativnost te suradnju kroz razgovor sa osobama iz svoje okoline. Igra za dijete predstavlja esencijalnu potrebu poput potrebe za hranom, a nezadovoljenje te potrebe može ozbiljno naštetiti djetetov razvoj. Ukoliko imamo potrebna znanja i vještine za promatranje dječje aktivnosti igranja ona nam može mnogo toga reći o samome djetetu, njegovim mislima, osjećajima, željama i iskustvima. Igra se mijenja usporedno sa rastom i razvojem djeteta, a roditelji, ukoliko su upoznati s

karakteristikama razvoja, mogu uvelike unaprijediti i nadograditi razvoj svoga djeteta, posebno u ranoj dobi (Petroci i sur., 2009).

2.2 Značaj roditelja u procesu učenja djece rane dobi

Učenje u obitelji odnosi se na bilo koju aktivnost učenja koja uključuje djecu i članove obitelji u kojima su planirani ishodi učenja namijenjeni i djeci i članovima obitelji. Roditelji kao najvažnije osobe u djetetovom životu imaju izravan i trajan utjecaj na dječji razvoj. Kao takvi predstavljaju prvog „odgajatelja“ svoje djece. Poticajno okruženje u obiteljskom domu osmišljeno „po mjeri djeteta“ u značajnoj mjeri može roditeljima olakšati tu ulogu (Martinović, 2015).

Nadalje, pozitivan roditeljski stav prema načinu učenja, njihova unutarnja motivacija i želja za sudjelovanjem u procesu učenja na kraju može pružiti značajne rezultate. Igranje s djecom ili čitanje djeci u njihovoj najranijoj dobi, likovne aktivnosti, poticanje govora i komunikacije, stvaranje situacija koje zahtijevaju verbalno izražavanje neki su od načina suradnje roditelja i djece u procesu učenja. Ključnu će ulogu u oblikovanju djetetova učenja imati i očekivanja koja roditelji imaju od svoje djece. Očekivanja roditelja u ovome aspektu razvoja mogu imati i pozitivan i negativan učinak na dijete i njegovu motivaciju, stoga roditelji moraju biti vrlo pažljivi da ne projiciraju vlastite želje i aspiracije na svoje dijete. Djeca uživaju u zajedničkim aktivnostima s roditeljima i s radošću prihvaćaju njihov angažman. Stoga roditelji ne bi trebali zazirati od uključivanja u procese učenja svoga djeteta. Vrijeme koje roditelji provedu s djecom jednako je važno i za njih i za dijete. Kroz zabavu grade uzajamnu bliskost, pozitivan odnos, razvoj samopouzdanja i socijalizaciju kod djeteta. Oni uče o djeci ali i dobivaju povratne informacije o sebi kao roditelju (Martinović, 2015).

3. GOVORNO – JEZIČNI RAZVOJ DJECE RANE DOBI

Govor predstavlja zvučno sredstvo ostvarenja jezika. Također, možemo ga definirati kao sustav verbalnih i neverbalnih znakova koji imaju značenje i koji se koristi u komunikaciji ljudi. Osim u sporazumijevanju govor ima značajnu ulogu i u razvoju mišljenja. Veliki dio mišljenja odvija se riječima i rečenicama. Prve riječi djeteta izgovara u dobi od 10 do 13 mjeseci zajedničkim utjecajem djetetovih spoznajnih sposobnosti i okruženja u kojemu dijete odrasta. Jezik kao pojava se nerazdvojivo veže uz govor. Najčešće upotrebljavana definicija jest da je to složeni sistem znakova kojima se ljudi služe u određenoj društvenoj zajednici za sporazumijevanje (Apel, Masterson, 2004).

3.1.Slijed govorno - jezičnog razvoja kod djece rane dobi

Roditelji svojoj djeci predstavljaju osnovni „jezični uzor“. Djeca, posebno u ranoj dobi uče u najvećoj mjeri putem imitacije upravo onih osoba iz njihove bliske okoline. Iz tog razloga mnogo je čimbenika na koje roditelji trebaju obratiti pozornost, a ne samo riječnik kojeg koriste. Razlog tomu proizlazi upravo iz same kompleksnosti jezika. Naime, jezik uključuje glasove kojima se služimo za pravilan izgovor, rečenice koje sastavljamo, te načine na koje upotrebljavamo jezik ovisno o namjeri i svrsi (Apel, Masterson, 2004).

Jezik se kao takav ne poučava, već se on u tijeku vremena razvija. Većina djece slijedi sličan put jezičnog razvoja. Raznolikost u usvajanju jezika je pod utjecajem stila učenja djeteta, temperamenta i osobnosti. Kako postoji mnogo čimbenika koji utječu na razvoj govora i jezika, fleksibilnost je ono čemu je potrebno težiti (Apel, Masterson, 2004).

Tablica 1. Faze govorno-jezičnog razvoja:

Rodenje-3 mjeseca	4-6 mjeseci	7 mjeseci-1 godina
<ul style="list-style-type: none">• stvara zvukove zadovoljstva; guguće• plače različito ovisno o	<ul style="list-style-type: none">• proizvodi zvukove koji nalikuju na glasove; uključujući b,p i m	<ul style="list-style-type: none">• brbljanje ima duge i kratke skupine glasova npr: “tata“• više ne koristi samo plač

<p>potrebama</p> <ul style="list-style-type: none"> • smiješi se na pojavu poznate osobe 	<ul style="list-style-type: none"> • vokalno izražava sreću ili zadovoljstvo • proizvodi zvukove grgljanja u igri ili kada je samo 	<p>kako bi privukao pozornost</p> <ul style="list-style-type: none"> • oponaša glasove govora • poznaje 1 do 2 riječi (mama, tata)
---	--	--

1-2 godine	2-3 godine	3-4 godine
<ul style="list-style-type: none"> • svakog mjeseca poznaje sve više riječi • postavlja pitanja od 1-2 riječi; „što to?“ • spaja dvije riječi zajedno („ne sok“) 	<ul style="list-style-type: none"> • može imenovati gotovo sve stvari iz svoje okoline • upotrebljava 2-3 riječi dok priča ili traži stvari • privlači pozornost imenujući predmete 	<ul style="list-style-type: none"> • priča o onome što je radio • razumiju ga i osobe izvan obitelji • slaže rečenice od 4 i više riječi • govori bez napora ili ponavljanja riječi

(Apel, Masterson, 2004).

4. USVAJANJE MATERINSKOG JEZIKA

4.1. Materinski jezik kao pojam

Postoje mnoge različite definicije materinskog jezika, a te definicije ovise o kriteriju prema kojemu se on definira. Definicija se mijenja ovisno o lingvističkom, sociološkom ili pravnom kriteriju. Različitosti su također moguće ovisno radi li se o demografskim, socijalnim i kulturnim promjenama u društvu. UNESCO je 1953. godine definirao materinski jezik kao „*Jezik usvojen u ranoj dobi koji normalno postaje prirodni instrument mišljenja i komuniciranja.*“ (Stančić, Ljubešić;289,1994). Međutim, u modernom društvu materinski jezik se počeo promatrati u skladu s etničkim, kulturnim i jezičnim pluralizmom, prema kojemu se sada materinski jezik definira kao instrument socijalizacije u vlastitoj etničkoj zajednici, a ne više samo kao instrument komuniciranja. Upravo zbog toga, ona osoba koja odrasta u dvojezičnoj obitelji može imati dva materinska jezika (Stančić, Ljubešić, 1994).

Dvojezičnost predstavlja pojavu karakterističnu za moderna društva. Društveni i ekonomski razvoj u suvremenom svijetu uzrokovali su uvjete u kojima je poznavanje i prepoznavanje drugih jezika uz materinski normalna pojava. Posljedice dvojezičnosti na obrazovanje djeteta mogu biti, kako su pokazala brojna istraživanja, pozitivna i negativna. Njezin utjecaj na obrazovni aspekt razvoja ne može biti jasno definiran jer dvojezičnost može nastati u različitim uvjetima. Stoga je točnije govoriti o oblicima dvojezičnosti nego o pojmu „fenomena dvojezičnosti“. Modeli dvojezičnosti su sljedeći: *složena i koordinirana dvojezičnost* koja se zasniva na pretpostavci različite organizacije mentalnog leksikona, *subtraktivna i aditivna dvojezičnost* ; subtraktivna dvojezičnost nastaje kada prvi i drugi jezik nisu društveno jednako vrednovani i drugi jezik istiskuje prvi zbog većih mogućnosti upotrebe, a aditivna dvojezičnost kada su prvi i drugi jezik ravnopravno u upotrebi i oba se uspješno usvajaju (Stančić, Ljubešić, 1994).

4.2 Razvoj glasovnog sustava kod djece rane dobi

„Govor je vrsta produktivne proizvodne jezične djelatnosti kojom se leksičkim, gramatičkim, fonološkim i prozodijskim sredstvima nekoga jezika prenosi usmena poruka u procesu jezičnog sporazumijevanja.“ (Pavličević – Franić, 2005:91). Razumijevanje govora prethodi samome govoru iako se mogu razvijati i paralelno. Poznati su čak i slučajevi u kojima je govor prethodio razumijevanju npr. kada dijete rabi jezične izraze koje ne razumije ili razumije pogrešno. Nadalje, govor kao osnovna djelatnost uspostavljanja i ostvarivanja jezične komunikacije znatno je češća i brža od djelatnosti pisanja. Isto tako, govor se u ranoj dobi u najvećoj mjeri oslanja na slušanje. Naime, slušajući i oponašajući odrasle iz svoje okoline dijete putem takve imitacije započinje govoriti (Pavličević – Franić, 2005).

Djeca proizvode glasove od rođenja. Glas definiramo kao one zvukove koji su standardni za naš jezik i koje prihvaćamo kao valjani oblik komunikacije. Znanost koja se bavi glasovima naziva se fonologija. (Apel, Masterson, 2004). Plač je prvi oblik glasanja svakog djeteta. On kao jedini oblik glasanja prestaje između šestog i osmog tjedna života; djeca počinju gukati i tepati. Za roditelja je taj izostanak plača kao osnovne komunikacije velika i značajna promjena, iako znanstvenici gukanje i tepanje još uvijek ne smatraju početkom govora. Usporedno s gukanjem i tepanjem djeca postaju osjetljiva na različite zvukove iz okoline te, počinju prepoznavati osobe iz svakodnevnog okruženja. Škarić (1973), prema Prebeg-Vilke (1991) navodi temeljne kriterije dječjeg glasanja u ranoj dobi:

1. Fiziološki krik- fizičko i fiziološko stanje u koje spadaju plač, smijeh, dahtaj, krik, kihanje, jauk
2. Poetski izraz- ljudsko raspoloženje u koje ubrajamo tugu, radost, pjevušenje, cvrkutanje
3. Igra govornim organima- oponašanje sebe i zvukova iz okoline i skandiranje
4. Ekspresija- izražavanje afektivnih i emotivnih stanja u obliku bijesa, žalosti, radosti, ljutnje

5. Fonička komunikacija- izražena je u govornom izrazu koji se ostvaruje u tri osnovna oblika kronološkim redom: globalni govorni izraz, artikulirani govorni izraz i jezični govorni izraz (Prebeg-Vilke,1991).

4.3.Razvoj jezičnih oblika kod djece rane dobi

Učenje jezika može se razumjeti i kao traganje djeteta za jezikom koji mu pripada tj. s kojim će moći uspostaviti komunikaciju. Dijete za vrijeme toga traganja otkriva različita pravila, mehanizme, ograničenja, mogućnosti, načela jezične komunikacije, uvjete razumijevanja i sporazumijevanja u priopćajnom procesu (Pavličević – Franić, 2005).

„Jezični sustav je instrument pomoću kojeg dijete izražava svoje potrebe i želje u jeziku, s pomoću kojeg taj jezik funkcionira.“ (Prebeg-Vilke:33,1991). Kada djeca započinju sa spajanjem glasova koje možemo povezati sa prvim riječima, djeca njih ne proizvode samo kako bi imenovala neki predmet, osobu ili situaciju već izražava i svoj osobni odnos prema situaciji ili predmetu. Tu fazu u dječjem razvoju *nazivamo holofrastična faza uporabe jezika*. Holofraza; iskaz od jedne riječi je neraščlanjena doživljajna cjelina čije ćemo značenje najbolje shvatiti ukoliko ju povežemo sa karakteristikama predmeta ili situacije u kojoj je upotrijebljena. Greenfield prema Prebeg-Vilke navodi kako djeca bez obzira na svoje ograničene jezične mogućnosti istovremeno vrše nekoliko radnji. Usmjeravaju pažnju, propituju i komentiraju događaje oko sebe, te na taj način uspostavljaju odnos sa fizičkom okolinom i roditeljima. Nadalje, nakon holofaze razvija se telegrafski govor. Govor u kojemu dijete koristi samo najbitnije riječi (imenice i glagole). Kako se govor postepeno razvija dijete nadopunjuje svoje rečenice, proširuje ih, te tako postaje sve kompetentnije u komunikaciji (Prebeg-Vilke, 1991).

4.4. Razvoj usvajanja značenja kod djece rane dobi

Dijete je u sposobnosti uspostaviti komunikaciju s vanjskim svijetom odmah nakon rođenja u obliku plača, dodira ili reakcije na zvuk. Iako ta prva komunikacija nije jezična, ona stvara temelje za daljnji djetetov jezični razvoj. Dva su aspekta usvajanja jezika: usvajanje značenja i sposobnost komunikacije. Mnoga su istraživanja šezdesetih i osamdesetih godina provedena s ciljem otkrivanja načina djetetovog razumijevanja

značenja u okviru rečenice. Međutim, istraživanja nisu dala očekivane rezultate o usvajanju jezičnih značenja kod djece zbog krivog pristupa jezičnom razvoju djece.

(Prebeg- Vilke, 1991).

Dijete ne dolazi do prvih značenja preko jezika, već će u komunikaciji s okolinom otkriti određena značenja, te će nakon toga ta značenja unijeti u proces usvajanja jezika pa će ta značenja oblikovati njegove prve riječi. Značenja kao takva nisu sadržana u riječima osim što riječ djeluje kao podražaj koji pobuđuje značenje i što značenje određuje izbor odgovarajućih riječi. Stoga, zaključujemo kako riječ pobuđuje određeno značenje (Stančić, Ljubešić, 1994).

Nadalje, postoji veliki broj teorija koje govore o tome što je zapravo značenje riječi. Prema biheviorističkim teorijama značenje riječi usvaja se operantnim i klasičnim uvjetovanjem. Učenje riječi objašnjava se prema paradigmi referencija; riječi zamjenjuju predmete, te izazivaju ponašanje ili dio ponašanja kao i sam predmet. Teorija supstitucije značenje određuje kao da se ono ostvaruje uparivanjem predmeta i znaka za predmet (riječi); dolazi do učenja i sami znak će izazvati onu reakciju koju izaziva i predmet. Značenja riječi mijenjaju se sa razvojem pojedinca i načinom kako se razvija njegova spoznaja (Stančić, Ljubešić, 1994).

4.5.Razvoj komunikacijskih vještina kod djece rane dobi

Prema Prebeg- Vilke (1991), Bruner u svojim istraživanjima smatra da su u govornom razvoju djeteta od ključne važnosti dvije stvari: razvoj funkcije ukazivanja i razvoj funkcije zahtjeva. Funkcija ukazivanja javlja se kada jedan od sugovornika želi ukazati na nešto onom drugom uz međusobno razumijevanje u vezi toga. Primjeri ukazivanja kod djece kreću vrlo rano; kontakt očima s majkom, hvatanje pogleda i odgovaranje na njih. Nakon faze ukazivanja dolazi faza pokazivanja. U fazi pokazivanja dijete jasno daje do znanja da nešto želi ili treba. Postepeno, nakon faze pokazivanja javlja se i izricanje željenog riječju. Sljedeća funkcija zahtijevanja, faza je u kojoj dijete uz pomoć kretnji i glasova pokazuje što želi ili ne želi. Bruner ovdje navodi tri tipa zahtjeva: zahtjev za nekim predmetom, poziv i zahtjev za pomoć (Prebeg-Vilke, 1991).

5. STRANI JEZIK I DRUGI JEZIK

Mnogi autori u svojim djelima ističu važnost razdoblja do treće godine života kao razdoblje od posebne važnosti za daljnji razvoj djeteta, razvoj njegovih sposobnosti i spremnosti na učenje. Istraživanja su dokazala kako djeca rane dobi i bebe veliku većinu svoga vremena provode istražujući. U tome smislu važno je znati prepoznati kada i kako potaknuti dijete na konstruktivne aktivnosti za poticanje njegovog razvoja. Kako približiti strani jezik djeci rane dobi predstavlja područje o kojemu znanstvenici neprestano promišljaju, mijenjaju svoje pristupe i vlastitu praksu u skladu sa promjenama djece. Naime, usvajanje stranog jezika predstavlja dinamičan proces na kojega utječu brojni čimbenici. Neki od tih čimbenika su dob, okruženje, motivacija, karakteristike ličnosti i inteligencija (Silić, 2007).

5.1.Strani jezik i drugi jezik - razlike

U današnje vrijeme globalizacije i najveće povezanosti ljudi i različitih kultura ljudi su manje nego ikada prije vezana uz mjesto boravišta. Upravo je iz toga razloga veliki broj djece koja uz svoj materinski jezik usvajaju još jedan ili više jezika, usporedno s materinskim ili odvojeno u odgojno - obrazovnoj ustanovi (Prebeg – Vilke, 1991).

Važno je razlikovati usvajanje drugoga jezika od usvajanja stranoga jezika. Naime, usvajanje drugoga jezika odvija se u prirodnoj sredini; u obitelji, u interakciji s vršnjacima, u okolini u kojoj otac ili majka govore taj jezik kao materinski ili u slučaju kada je to jezik većinskog stanovništva. Drugi jezik djeca usvajaju na poticaj situacija, prilika i osoba iz okoline. Suprotno od stranoga jezika koji se uči u školi ili ustanovi u sredini djetetovog materinskog jezika. Najčešće su to: engleski jezik, njemački jezik, francuski jezik, talijanski jezik i drugi (Prebeg – Vilke, 1991).

5.2. Usvajanje drugoga jezika djece rane dobi

Usvajanje drugoga jezika u najvećem broju slučajeva dovodi do dvojezičnosti (bilingvizma (Pavličević-Franić, 2006). Mnogi čimbenici utječu na usvajanje drugoga

jezika upravo iz razloga što svako dijete proživljava taj proces na različiti način. Ipak postoje čimbenici koji su zajednički ako ne svima, velikom djelu djece u procesu usvajanja drugoga jezika. Poznato je kako djeca brže usvajaju drugi jezik od odraslih zbog ranije navedenih razloga. Nadalje, dokazano je da će djeca ukoliko krenu učiti drugi jezik prije svoje šeste godine usvojiti taj jezik bez stranog naglaska. Za takvu razinu usvojenosti sintakse, razumijevanja i rječnika nužna je izloženost i rad na drugome jeziku od rane dobi. Osim rane dobi na uspjeh u usvajanju drugoga jezika utječu i društveni aspekti koji se odnose na djetetov odnos sa govornikom koji drugi jezik koristi kao materinski, spoznajni faktori koji se odnose na samo dijete i njegove strategije u usvajanju drugoga jezika, te afektivni aspekt koji se odnosi na emocionalna stanja koje dijete doživljava u procesu usvajanja drugoga jezika. Nadalje, u opće čimbenike također, ubrajamo i motivaciju, talent, te osobine ličnosti djeteta. prilikom razmatranja procesa usvajanja drugog jezika ne možemo izostaviti ulogu materinskog jezika. Njegova uloga ovisi o uvjetima u kojima dijete usvaja jezik. Ukoliko samo jedan član obitelji govori drugi jezik, a svaki drugi aspekt života se odvija na materinskom jeziku, utjecaj materinskog jezika će biti veći (Prebeg-Vilke, 1991).

5.3.Proces usvajanja stranog jezika djece rane dobi

Učenje stranog jezika u ranoj dobi, njegove prednosti i nedostaci analiziraju se već dugi niz godina. Poseban interes za rano učenje stranoga jezika iskazan je upravo unazad nekoliko zadnjih godina. Prema današnjoj koncepciji odgoja i obrazovanja u centru procesa učenja nalazi se upravo dijete. Dakle, sve aktivnosti koje se osmišljavaju i nude djeci moraju biti u skladu s djetetovim interesima, stadijem razvoja i sposobnostima. Djeca posjeduju mnoštvo sposobnosti i govore stotinu jezika. Na odraslima i osobama iz okoline je da osiguraju prirodan proces učenja stvaranjem ugodnog ozračja, uvažavanje djetetovih osjećaja i potreba (Silić, 2007).

Kada se radi o komunikaciji na stranom jeziku važno je osigurati interakcije s drugim ljudima, bogate komunikacijske situacije, u kojima će djeca imati priliku razgovarati i pitati stvarima koje su im važne. Nužno je promišljati o različitim načinima kako djecu rane dobi zainteresirati za strani jezik. Djeci rane dobi od presudne je važnosti da

informacija koju usvajaju ima važnost za njih, da aktivnosti i nove informacije budu u kontekstu njihovog izravnog iskustva i razvijanja pozitivnih osjećaja prema učenju stranog jezika. Faze slušanja i navikavanja djece rane dobi na nove i drugačije glasove i riječi, te njihove reakcije na njih u izravnoj su vezi sa emocijama koje dijete doživljava u procesu učenja, te o razini emocionalne povezanosti sa sugovornikom tj. odraslom osobom. Taj aspekt procesa učenja stranog jezika presudan je i nikako ga ne možemo zapostaviti (Silić, 2007).

Važnost učenja stranog jezika u ranoj dobi ističe i Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje koji unutar svojih ciljeva i kompetencija za cjeloživotno obrazovanje ubraja i Kompetenciju na stranome jeziku. U kurikulumu ona je opisana na sljedeći način: *„Dijete rane i predškolske dobi strani jezik uči u poticajnome jezičnom kontekstu, u igri i drugim za njega svrhovitim aktivnostima. Za to je najprimjereniji situacijski pristup učenju, koji djetetu omogućuje upoznavanje, razumijevanje i smisleno korištenje stranoga jezika u nizu različitih aktivnosti i situacija. Poučavanje stranoga jezika ne provodi se posebno oblikovanim metodičkim postupcima, nego je strani jezik utkan u svakidašnje odgojno-obrazovne aktivnosti vrtića. Razvoju ove kompetencije pridonosi i poticanje međukulturnoga razumijevanja i komunikacije djece s drugim subjektima u odgojno-obrazovnoj ustanovi, kao i s onima izvan nje“* (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014;27)

(Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014).

6. UVJETI UPOTREBE STRANOG JEZIKA

6.1. Važnost poticajnog okruženja u obiteljskom domu za usvajanje stranog jezika

Uloga roditelja u učenju engleskog jezika djece rane dobi nikako nije zanemariva. Majka i otac od prvog su trenutka sa svojim djetetom, u samim počecima najviše vremena provode s djetetom, „stručnjaci“ su za svoje dijete. Nadalje, dijete upravo svoje roditelje uzima kao modele i uzor u razvoju; kopira roditeljske obrasce ponašanja, način izražavanja, usvaja početna mišljenja i stavove te odnos prema stvarima. Ista činjenica vrijedi i za proces usvajanja stranoga jezika. Od velike je važnosti stav i odnos roditelja prema usvajanju stranoga jezika. Istraživanja su pokazala kako je upravo rana dob vrijeme kada je proces usvajanja novih informacija najlakši i najbrži, upravo je iz toga razloga važna odluka o ranom izlaganju djeteta stranome jeziku i stvaranju uvjeta za njegovo usvajanje već u roditeljskom domu. Sve što se događa u obiteljskom domu može poslužiti kao edukativno iskustvo. Neovisno radi li se o ciljanoj edukativnoj situaciji (čitanje slikovnice, slušanje priče i sl.) ili o svakodnevnoj situaciji kuhanja, pospremanja (Apel i Masterson, 2004).

Iako djeca provode značajan dio vremena u odgojno-obrazovnoj ustanovi učeći engleski jezik važna je i struktura obiteljskog okruženja za usvajanje engleskog jezika. Potrebno je osigurati osobni prostor za dijete (prostor koji je namijenjen samo za dijete gdje će se nalaziti sve njegove igračke i stvari kojima se on koristi), dovoljno različitih materijala kojima se dijete može samostalno koristiti (didaktičke igračke, slikovnice na stranom jeziku, ilustrirani rječnici, audio i video materijal, edukativni računalni programi), imajući na umu da ponuđeni materijal mora biti u skladu s dječjom dobi, osigurati mogućnost samostalnog odabira materijala i aktivnosti, te organizacije prostora. Takvom fleksibilnom organizacijom prostora, bogatom ponudom i kvalitetnim odabirom materijala pozitivno utječemo na ustrajnost, interes i koncentraciju djece

(Poland, Chouinard, 2008).

6.2. Utjecaj vršnjaka iz obiteljskog okruženja na ostvarenje komunikacije na stranom jeziku

Ljudska bića, pa tako i dijete prije svega su socijalna, proaktivna bića koja najbolje uče u interakciji s ostalom djecom. Na takav način sukonstruira svoja znanja i spoznaje ali i djeluje na razvoj socijalnih ponašanja; traženje i davanje pomoći, suradnički rad te iskazivanje altruizma. Suradničko učenje unutar obiteljskog okruženja ukoliko dijete nema brata ili sestru roditelji mogu osigurati kroz organiziranje zajedničkih druženja sa prijateljima kod kuće, zajedničke posjete u kazališta, kino, razne sportske aktivnosti, izlete i sl. Druženje i igra sa vršnjacima mogu biti dragocjen izvor poticaja za igru i učenje na djeci najprirodniji mogući način. Utjecaj vršnjaka na učenje stranoga jezika u ranoj dobi povezan je sa konstruiranjem poticajnog okruženja u obiteljskom domu; nužno je osigurati prostor i situacije koje će poticajno djelovati na razvoj komunikacije i interakcije. Prilikom opremanja prostora nužno je imati na umu na koji način je moguće uspostavljati veze između različitih predmeta, namještaja, materijala i igračaka (Silić, 2007).

Prostor koji je u roditeljskom domu namijenjen djetetu, njegovoj individualnoj igri ili interakciji sa vršnjacima ili odraslim osobama osim prostorno-materijalnih uvjeta mora zadovoljiti i ostale uvjete. Pod ostalim uvjetima smatramo stvaranje ugodnog okruženja za učenje engleskog jezika u kojemu će se dijete osjećati sigurno i sretno. Ozračje mora biti takvo da potiče razvijanje želje i potrebe za učenjem engleskoga jezika kod djeteta, da se ono samoinicijativno, često i rado koriste engleskim jezikom. Uz to potrebno je da roditelji osiguraju dovoljno vremena za igre, aktivnosti slušanja i slične aktivnosti komunikacije na stranom jeziku, te za poticanje govornog stvaralaštva i uzastopno pružanje povratne informacije djetetu o njegovoj uspješnosti komuniciranja na stranom jeziku. Tijekom tih aktivnosti roditelji bi trebali imati na umu kvalitetu vlastitog komuniciranja ona izravno utječe na kvalitetu djetetovog komuniciranja na engleskom jeziku (Silić, 2007).

7. VAŽNOST I ULOGA RODITELJA U USVAJANJU STRANOG JEZIKA

7.1. Uloga roditelja pri jezičnom odabiru i formiranju stavova u ranoj dobi

Uloga roditelja u odabiru stranog jezika koje će njihovo dijete učiti ali i roditeljski utjecaj na djetetov stav prema stranom jeziku i procesu samoga učenja istog je vrlo velik. Roditeljski utjecaj mijenja se s dobi djeteta međutim, neovisno o tome roditelji predstavljaju model kojega djeca oponašaju i koji im je uzor. Stavovi i ponašanja roditelja predstavljaju obrasce ponašanja koja su tu kako bi inspirirala djecu i pokazala im kako da aktivno sudjeluju u vlastitome procesu učenja strnog jezika (Poland, Chouinard, 2008).

Neki od načina na koje roditelji mogu usmjeravati stavove djeteta tj. utjecati na razvoj onih pozitivnih su:

Roditelji bi trebali biti uzor u učenju: roditelji za svoju djecu predstavljaju prve učitelje. Djeca sa svojim roditeljima od najranijih dana zajednički istražuju svijet oko sebe, upoznaju se kroz vrijeme koje provode u svakodnevnim aktivnostima; čitanje priča, igranje, boravak u prirodi i sl. Ukoliko dijete vidi nekoga od roditelja kako sa osmijehom na licu čita slikovnicu ili sluša pjesmicu koja je na engleskom jeziku prihvatit će učenje engleskog jezika kao nešto zabavno i pozitivno (Poland, Chouinard, 2008).

Od posebne je važnosti obratiti pozornost na ono što dijete voli: ako roditelj obrati pozornost na ono što dijete voli, u kojim aktivnostima se osjeća ugodno, koje igračke najviše koristi, s kojim materijalima najviše manipulira, voli li više biti sam u aktivnostima ili više voli interakcije, koje su karakteristike njegova temperamenta. Nužno je da roditelj upozna što to dijete voli i da mu pomogne da to i istraži. Nadalje, u osmišljavanju aktivnosti nužno je da roditelji obrate pozornost koliko ih je i koliko opterećuju dijete imajući na umu da cilj učenja nije preopterećivanje djeteta. Potrebno je osigurati dovoljno prostora i vremena da dijete samo pokaže koji je njego stil učenja (Poland, Chouinard, 2008).

Obrazovanje roditelja: kako bi roditelji mogli biti na kvalitetan način uključeni u učenje engleskog jezika kod svoga djeteta potrebno je da i oni svakodnevno usvajaju nova

znanja, proširuju svoje spoznaje o načinima ranog usvajanja stranog jezika. Čitanjem literature, internetskih stranica, provedenih istraživanja te razgovorom sa ostalim roditeljima i stručnjacima iz okruženja roditelji ostaju u toku sa novim saznanjima i inovativnim pristupima u učenju, čime onda mogu unaprijediti vlastiti rad sa svojim djetetom (Poland, Chouinard, 2008).

Povezivanje naučenog sa svakodnevnim aktivnostima: na roditelju je da učenje učini dijelom svakodnevnoga života. Povezivanje naučenoga sa onim što dijete svakodnevno doživljava pozitivno utječe na brzinu usvajanja ali i pomaže djetetu da samostalno reproducira nove ideje, umjesto da ih samo usvaja od roditelja ili medija (Poland, Chouinard, 2008).

7.2.Važnost roditeljske uključenosti

Roditelji, posebno u današnje vrijeme, žele da njihovo dijete ima što kvalitetnije obrazovanje te da što ranije započne učiti strani jezik. Vrlo često imaju želju i volju krenuti s usvajanjem stranog jezika već u obiteljskom domu ali ne znaju kako. Nažalost, u današnje vrijeme, kada roditelji nerijetko rade i dva posla vrlo je teško pronaći slobodno vrijeme za boravak u aktivnosti s vlastitim djetetom¹. Upravo je organizacija vremena na načina da im omogućuje boravak s djetetom prva stvar koju roditelji trebaju osigurati. Mnogo je prilika za učenje stranog jezika čak i u svakodnevnim situacijama samo ako se odvoji dovoljno vremena da ih uočimo i na najbolji način iskoristimo. Druga stvar o kojoj se roditelji vrlo često brinu jest kvaliteta njihovog izgovora i komunikacije na stranome jeziku. Kvaliteta stranog jezika koju posjeduju roditelji, ukoliko postoji jaka motivacija i želja za radom gubi na važnosti. Ono što je zapravo važno jest roditeljski entuzijazam i volja koju će prenijeti na dijete. Nadalje, vrlo često se javlja zabrinutost kod roditelja, ako njihovo dijete ne usvoji razinu stranog jezika koju su oni mislili da treba u određenom vremenskom razdoblju. Svako dijete ima svoj individualan tijek razvoja. Potrebno mu je vrijeme da apsorbira jezik, ako smo dovoljno strpljivi i ne stvaramo nepotreban pritisak dijete će progovoriti kada ono bude spremno

¹ *The role of parents*. Pribavljeno: 22.08.2019., sa <https://www.pbs.org/parents/thrive/the-role-of-parents>

(Clarke, 2009).

Roditeljska uključenost je od presudne važnosti za usvajanje stranog jezika kod djece rane dobi. U životnoj dobi u kojoj se nalaze roditelji djeci predstavljaju modele koje imitiraju u svim aspektima života; obrascima ponašanja, odgovora na podražaje iz okoline, stavovima prema okolini pa tako i u želji i motivaciji za učenje stranoga jezika. Osim na emocionalnoj razini roditeljska uključenost je važna i u kreiranju prostorno-materijalnog okruženja koje, također ima velik utjecaj na tijek i kvalitetu usvajanja stranog jezika u ranoj dobi (Clarke, 2009).

7.3. Aktivnosti roditelja i djece za učenje stranog jezika

Brojne su zajedničke aktivnosti koje roditelji mogu provoditi. Od posebne je važnosti da dijete bude u interakciji sa takvim materijalima na svakodnevnoj razini jer upravo svakodnevna i kontinuirana ima najveći utjecaj i dovodi do najbržih rezultata. Aktivnosti s kojima bi trebali započeti jesu one aktivnosti koje odgovaraju djetetovim interesima, osobnosti, stupnju razvoja u kojem se nalazi te razinu do koje se dijete naviklo na aktivnosti sa stranim jezikom. Također, prilikom planiranja aktivnosti učenja stranog jezika potrebno je imati na umu i materinski jezik; uvjete i tijek njegova usvajanja. Ako ne uzmemo u obzir djetetova jezična iskustva na materinskom jeziku uvelike možemo usporiti i otežati proces usvajanja stranog jezika. Uzimajući sve navedeno u obzir roditeljima se nudi širok raspon materijala i svakodnevnih situacija koje mogu iskoristiti za rano učenje stranog jezika sa svojim djetetom (Clarke, 2009)

Primjeri aktivnosti roditelja i djece za učenje stranog jezika:

1. Uspostavljanje svakodnevne rutine za učenje sa djetetom
2. Igranje različitih vrsta igara za učenje stranog jezika u ranoj dobi
3. Situacije iz svakodnevnog života
4. Upotreba priča za učenje stranog jezika u ranoj dobi
5. Upotreba ritma, brojalica i pjesama za učenje stranog jezika u ranoj dobi
6. Povezivanje riječi sa objektima i radnjama
7. Poticanje komunikacije, proširivanje rječnika (Clarke, 2008).

7.4. Važnost uspostavljanja svakodnevne rutine za učenje stranog jezika sa djetetom

Uspostavljanje svakodnevne rutine za učenje stranog jezika važna je za razvoj interesa i motivacije za aktivnosti učenja stranog jezika kod djece rane dobi. Bolje je imati kratke, česte sesije nego duge, a rijetke. Petnaest minuta u danu je dovoljno kada govorimo o djeci rane dobi. Vrijeme postupno možemo produživati sukladno djetetovom razvoju. Nadalje, važno je da često mijenjamo aktivnosti koje provodimo i materijale koje koristimo te da ih često rotiramo kao bi djetetu bilo zanimljivo i izazovno, što nam olakšava zadržavanje motivacije i pozornosti, a umanjuje mogućnost zasićenja i gubitka volje. Obavljanje određenih aktivnosti u slično vrijeme svakoga dana djeci pruža osjećaj ugone i sigurnosti da znaju što ih kada očekuje. Na primjer, igranje igre na engleskom nakon doručka, čitanje priče na engleskom prije spavanja, kreiranje kutka za engleski jezik gdje će se nalaziti svi materijali i igračke vezani uz engleski jezik. Ponavljanje je također bitno, kako bi dijete usvojilo određene riječi i osjećalo se sigurno samostalno ih poslije koristiti potrebno je da bude često izložen tim istim riječima ili frazama (Clarke, 2009).

7.5. Važnost upotrebe različitih vrsta igara za učenje stranog jezika u ranoj dobi

Igra predstavlja prirodni način učenja za djecu. Za djecu igra kao takva, predstavlja nenamjeran način učenja. Iako oni nisu toga svjesni u igri na najlakši način usvajaju nove riječi, fraze, nove oblike ponašanja. Brojne su dobrobiti igre na razvoj djeteta; pozitivno utječe na njihov kognitivni, emocionalni i socijalni razvoj. Postoje mnoge vrste igara koje se mogu igrati s djetetom kako bismo mu pomogli u usvajanju stranog jezika. Na primjer:

- *Igre kretanja: Simon Says; Glazbene stolice (Musical Chairs); Duck, Duck, Goose; Red Light, Green Light; Sleeping Lions*
- Board games – *Alias; Zmije i ljestve (Snakes and Ladders)* i ostale tradicionalne igre
- Igre riječima: Pogodi riječ, Vješala

- Računalne igre: interaktivne edukativne igre (Clarke, 2009).

7.6. Situacije iz svakodnevnog života

Jedna od temeljnih prednosti učenja stranog jezika sa svojim djetetom u obiteljskom domu jest upravo mogućnost upotrebe svakodnevnih situacija kao prilika za učenje. Učenje stranog jezika u obiteljskom domu pruža nam mogućnost korištenja stvarne predmete i situacije koje se u tom trenutku odvijaju u domu. Takvim pristupom stvaramo uvjete za prirodno i kontekstualno usvajanje jezika. Primjeri takvih situacija mogu biti:

- Razgovor o odjeći prilikom odijevanja ili pospremanja odjeće u ormar („Oblačimo plave čarape“, „To je Ivanina majica“ itd.)
- Razgovor i imenovanje igračka prilikom pospremanja istih
- Razgovor i imenovanje namještaja prilikom pospremanja sobe i obiteljskog doma („Stavimo medvjedića u kutiju“, „Pospremamo Ivanin krevet“,)
- Razgovor i imenovanje hrane za vrijeme pripremanja obiteljskog ručka
- Razgovor i imenovanje potrebnih stvari za kupnju u trgovini (čitajte popis stvari naglas, koristite sličice koje prikazuju stvari koje kupujete)

(Clarke, 2009).

7.7. Upotreba priča i slikovnica za učenje stranog jezika u ranoj dobi

Upotreba priča i slikovnica može nam biti vrlo korisna u radu s djetetom na usvajanju stranoga jezika. Kada govorimo o djeci rane dobi za njih su najpogodnije slikovnice s tvrdim koricama, jednostavnim i jasnim slikama, svijetlih i primamljivih boja te atraktivnih ilustracija s prikazima djeci poznatih situacija. Za vrijeme čitanja slikovnice ili priče djetetu važno je da ona bude u razini djetetovih očiju, zajedno promatrajte slike, jasno i razgovijetno izgovarajte riječi, ukoliko je dijete usvojilo slikovnicu (nije prvi put da čitate slikovnicu ili priču) možete postavljati i popratna pitanja za vrijeme čitanja. Slušajući priče i slikovnice dijete će se prije naviknuti na zvukove i izgovor stranog

jezika te će mu u velikoj mjeri olakšati usvajanje kompliciranijih izraza tijekom kasnijeg školovanja (Poland, Chouinard, 2008).

7.8. Upotreba ritma, brojalice i pjesama za učenje stranog jezika u ranoj dobi

Rime, brojalice i pjesme mogu biti učinkovit način upoznavanja djeteta sa novim riječima ali i za razvoj pravilnog izgovora. Riječi brojalice i pjesama često se povezuju i sa pokretnom što, također olakšava proces usvajanja riječi i izgovora. Nadalje, igra i opuštena atmosfera koja je prisutna za vrijeme izvođenja pjesme ili brojalice pozitivno utječu na razvoj pozitivnih uvjerenja u vezi stranog jezika. Istraživanja su također pokazala kako rad s djecom na pjesmama i brojalicama pomaže u stavljanju naglaska na pravo mjesto, što potpomaže razvoju prirodnog i tečnog govora. Igre s pjevanjem su isto tako poželjne jer pomažu u stvaranju pozitivnih asocijacija kod djeteta s engleskim jezikom- dijete shvaća da i na engleskom jeziku može pjevati jednako dobro kao i na materinskom, što potiče razvoj pozitivne slike o sebi te razvoj samopouzdanja od najranijih dana. Primjeri nekih pjesmica i brojalice koje se mogu iskoristiti u radu: *„One, Two, Buckle my Shoe“*, *„Head, Shoulders, Knees and Toes“*, *„Old MacDonald Had a Farm“*, *„The Alphabet Song“*, *„Itsy-bitsy Spider“*, *„Humpty Dumpty“* i druge

(Silić, 2007).

Prilikom učenja stranog jezika sa svojim djetetom kao temelj za odabir materijala i aktivnosti moraju nam biti interesi i sposobnosti, njegov stadij razvoja i cilj do kojega želimo doći. Imajući to na umu, ukoliko posjedujemo dovoljno motivacije, svakodnevno imamo na raspolaganju nebrojeno mnogo mogućnosti koje možemo iskoristiti za učenje engleskog jezika sa svojim djetetom ukoliko smo voljni uložiti potreban trud (Silić, 2007).

8. BILINGVIZAM I ULOGA RODITELJA U RAZVOJU BILINGVIZMA KOD DJECE

Pojam bilingvizma, kao i sami proces usvajanja jezika kod djece složen je proces. Naime, radi se o procesu na koji utječu brojni čimbenici te se upravo iz toga razloga javljaju brojne poteškoće prilikom definiranja samoga pojma². Prema autorici Prebeg-Vilke bilingvizam je poznavanje i upotreba dvaju jezika. S obzirom da govorimo o procesu koji je uvelike kompleksan s obzirom na broj čimbenika koji utječu na njega i vremenski tijek koji je potreban kako bi došlo do stadija kada možemo govoriti o bilingvizmu prisutne su dodatne dvije definicije bilingvizma *maksimalistički* (potpuno ovladavanje jezikom) i *minimalistički* (minimalno korištenje jedne jezične vještine; čitanje, pisanje, govor, razumijevanje). Nadalje, Prebeg-Vilke govori i o pasivnom, aktivnom i apsolutnom bilingvizmu koji se nalaze između ranije navedenih definicija. O kojem tipu bilingvizma se radi ovisi o ciljevima usvajanja drugog jezika (Prebeg-Vilke, 1991).

S obzirom na ranije navedene čimbenike, razlikujemo dva tipa bilingvalnog govornika; *složeni* bilingval i onaj koji svoja dva jezika smatra *odvojenima*. Složeni bilingval jest onaj koji misli na materinskom jeziku, dok bilingval koji svoje jezike drži odvojenima misli na jednom od jezika kada proizvodi poruke na tom jeziku, a jednim od jezika se koristi kada govori. Prema načinu na koje je dijete usvojilo svoja dva jezika razlikujemo *simultani* bilingvizam, pod kojim smatramo izloženost djeteta dvama jezicima od trenutka njegova rođenja, i *sukcesivni* bilingvizam pod kojim smatramo dodavanje drugog jezika u život djeteta od njegove treće godine (Prebeg-Vilke, 1991).

Stav o bilingvizmu mijenjao se s vremenom i novim znanstvenim spoznajama. Mnogo je istraživanja provedeno u svrhu analiziranja učinka bilingvizma na karakteristike ličnosti djeteta. Analizom bilingvizma utvrđeno je kako intelektualno iskustvo sa dva jezična sustava daje govorniku mentalnu fleksibilnost jer je put razvoja mentalnih spoznaja heterogeniji. Nadalje, kada govorimo o razvoju socijalnih interakcija kod djece istraživanja govore kako se bilingvalna djeca bolje snalaze u socijalnim situacijama jer

² Bilingvizam. Pribavljeno: 22.08.2019., sa <http://www.edukacija.hr/tecaj/bilingvizam/1314/>

su bolje razumjela probleme u komunikaciji kod monolingualne djece, identificirala ih i riješila (Cvek, 2016).

8.1. Uloga roditelja u razvoju bilingvizma kod djece

Mogućnosti na koje roditelji mogu pomoći svome djetetu da postane bilingvalno su razne:

Kombinirana strategija: oba roditelja upotrebljavaju jezik naizmjenice. Roditelj-stranac u zemlji prelazi s jednog jezika na drugi dok roditelj koji je izvorni govornik govori na svome jeziku. Upotrebom ove strategije krajnji učinak bi trebao biti simultani bilingvizam kod djeteta. Međutim, koji će se od jezika djetete upotrebljavati ovisi o situacijama, prisutnim osobama, vrsti razgovora, mjestu razgovora i slično. Na primjer ukoliko je majka Hrvatica, a otac Englez nužno je da ukoliko otac ne govori cijelo vrijeme na engleskom jeziku, da ponekada roditelji međusobno razgovaraju na engleskome te da otac barem povremeno razgovara na engleskome sa djecom. U suprotnome će bilingvizam kod djece nestati (Prebeg-Vilke, 1991).

Jedna osoba-jedan jezik: strategija prema kojoj svaki od roditelja govori s djetetom na materinskom jeziku. Pomoću ove strategije djetete na najbrži način nauči svaki od jezika. Nadalje, postizemo da se ne miješaju različiti jezici već djetete svaki od jezika veže za jednu osobu. U razgovoru s djetetom postizemo autentičnost; svaki od roditelja govori na svome materinskom jeziku što utječe i na samu kvalitetu komunikacije roditelj-dijete. Roditelji u međusobnim razgovorima ukoliko su oba bilingvalna mogu koristiti nekoliko strategija. Mogu kombinirati jezike, mogu govoriti samo jezikom I, mogu govoriti samo jezikom II ili se koristiti kombinacijom oba jezik. Iako ova strategija ima brojne pozitivne strane problemi se javljaju kada oba roditelja nisu bilingvalna. U takvim situacijama često se događa da jedan od roditelja bude isključen iz razgovora. Jedan od problema koji se isto često javlja jest nedosljednost roditelja u upotrebi *svoga* jezika. Takav pristup može izazvati zbunjenost kod djeteta, razvoj negativnih stavova ili odbijanje *drugog* jezika (Prebeg-Vilke, 1991).

U početku jedan jezik: strategija u kojoj roditelji prvo govore s djetetom na prvom jeziku, nakon što dijete nauči taj jezik prelaze na drugi. Roditelji se odlučuju na ovaj pristup kako bi izbjegli moguću zbunjenost kod svoga djeteta. Međutim, prilikom prelaska jednog od roditelja na *drugi* jezik može doći do gubitka emocionalne povezanosti djeteta s tim roditeljem s obzirom da su djeca vrlo osjetljiva na takve promjene. Odgoda uvođenja drugog jezika može dovesti do brojnih posljedica: smanjuju se djetetove šanse da postane bilingvalno, što je dijete starije to je podložnije utjecaju vršnjaka (Prebeg-Vilke, 1991).

Oba roditelja upotrebljavaju s djetetom drugi jezik: strategija koja je posebno pogodna za jezik II. Pitanja se javljaju kada govorimo o jeziku I kada se radi o ovoj strategiji. Koliko prilika ima dijete za upotrebu jezika I u životnim situacijama prije nego što krene u školu ili vrtić. Ukoliko ne bude imao dovoljno takvih prilika u školi ili vrtiću suočit će se sa brojnim poteškoćama jer neće biti u mogućnosti odgovoriti na nove zahtjeve koji se stavljaju pred njega (Prebeg-Vilke, 1991).

Oba roditelja govore s djetetom jezik I: strategija koja teško dovodi do bilingvizma. Razlozi da se ona prihvati su razni. Roditelj koji je izvorni govornik jezika II je proveo mnogo vremena govoreći jezikom I i voli govoriti njime, roditelji su mišljenja da upotreba više jezika može kod djeteta dovesti do zbunjenosti, integracija obitelji u zajednici može ovisiti o jeziku kojim se služe i važnija im je od razvoja bilingvizma kod djeteta (Prebeg-Vilke, 1991).

Svaka od navedenih strategija ima svoje pozitivne i negativne strane. Koju od strategija će roditelji odabrati ovisi ponajprije o: različitim situacijama u kojima se obitelji nalaze, stvarnim željama i potrebama obitelji, stvarnim poznavanjem jezika oba roditelja, raznovrsnosti školskih i predškolskih programa koji su djetetu na raspolaganju, odnosu jezika u društvu u kojem se obitelj nalazi ili kreće. Svaki je od navedenih čimbenika potrebno uzeti u obzir prilikom odabira odgovarajuće strategije (Prebeg-Vilke, 1991).

8.2. Dvojezični odgoj u obitelji

Usvajanje jezika predstavlja dinamičan proces. Pojedinaac tijekom cijelog toga razdoblja usvaja nove riječi i razne strukture. Prema tome, roditelji već prilikom same odluke da žele da im dijete postane bilingvalno moraju jasno postaviti cilj kojemu svi zajedno teže. Ukoliko im je krajnji cilj da im dijete razumije *jezik II* ali da ga ne koriste u verbalnom izražavanju govorimo o *pasivnom* bilingvizmu. U slučaju da im je cilj da im dijete bude u stanju i verbalno se izražavati *jezikom II* onda govorimo o *aktivnom* bilingvizmu (Prebeg-Vilke, 1991).

Pasivni bilingvizam: roditelj koji je izvorni govornik jezika II komunicira s djetetom na tom jeziku i na taj je način dijete izloženo njegovu slušanju. KomPLICIRANiji glasovi u tome slučaju se mogu uvježbavati pomoću pjesmica, brojalica i raznih igara. Djeca posebno vole ovakve aktivnosti s roditeljima. Usvajaju novi jezik ali se ne stavlja naglasak na njegovo usvajanje već se ono odvija spontano i dijete nije primorano koristiti se tim jezikom u svakodnevnim aktivnostima (Prebeg-Vilke, 1991).

Aktivni bilingvizam: kako bi se potaknuo govor na jeziku II oba roditelja kod kuće upotrebljavaju upravo taj jezik. Roditelji čine sve kako bi dijete gotovo cijelo vrijeme u obiteljskom okruženju i izvan njega. Neke od prednosti aktivnog bilingvizma su da se ranije može predvidjeti hoće li dijete ovladati jezikom II te velika je vjerojatnost da će izgovor jezika II biti na razini materinjeg jezika (Prebeg-Vilke, 1991).

8.3. Sukcesivni bilingvizam

Pod sukcesivnim bilingvizmom podrazumijevamo dodavanje još jednog jezika u trenutku kada je dijete već usvojilo materinski jezik. U ovakvim slučajevima javljaju se problemi prilikom odvajanja jezika s obzirom da dijete poznaje već jedan jezik. Kod sukcesivnog bilingvizma uobičajene su četiri faze kroz koje svako dijete ili procesu sukcesivnog bilingvizma prolazi. U kojoj će se od četiri faze dijete nalaziti ovisi o: kontekstu, komunikacijskim partnerima, komunikacijskim mogućnostima koje su mu osigurane u okruženju i slično. Poteškoće su moguće u vidu kvalitete izgovora, naglasaka, bogatstva rječnika, sklonidbe riječi po padežima, upotrebe zamjenica, roda

imenica i slično. Ovaj oblik bilingvizma se još naziva i naknadni bilingvizam kojeg djeca i odrasli usvajaju od treće godine nadalje (Prebeg-Vilke, 1991).

8.4. Simultani bilingvizam

Pod simultanim bilingvizmom podrazumijevamo izloženost više od jednom jeziku prije treće godine života. Najčešći slučaj je da jedan roditelj govori sa djetetom na jednom jeziku a, drugi roditelj govori s djetetom na drugom jeziku (temeljna razlika između simultanog i sukcesivnog bilingvizma). Iako postoje uvjerenja kako simultani bilingvizam može negativno utjecati na jezično-komunikacijski razvoj djece međutim, istraživanja su pokazala kako djeca koja su razvila simultani bilingvizam nemaju problema sa razlikovanjem i prilagođavanjem između jezika ovisno društvenom kontekstu. Isto tako, postojanje dva razvijena jezika kod djeteta pozitivno utječe na metakognitivne sposobnosti djeteta, komunikacijsku osjetljivost i divergentno mišljenje

(Prebeg-Vilke, 1991).

8.5. Monoetnički bilingvizam

U današnje vrijeme bilingvizam kod djece postaje sve prisutniji. Moguće su mnoge varijacije kada govorimo o bilingvizmu, a jedna od mogućih varijacija je i *monoetnički* bilingvizam. Monoetnički bilingvizam je vrsta dječje dvojezičnosti koju odabiru roditelji koji imaju isti materinski jezik (L1). Ipak, jedan od roditelja se odlučuje komunicirati sa svojim djetetom na stranom jeziku tj. jeziku koji mu nije materinski(L2), koji nije niti jezik zajednice. U takovom ozračju se kod djeteta razvija monoetnički bilingvizam. Kada govorimo o ovoj vrsti bilingvizma moramo uzeti u obzir kako u ovakvoj situaciji roditelji svjesno i s namjerom koriste strani jezik (L2) te ga stoga nazivamo još i namjerni bilingvizam (Chirsheva, 2004).

Posebna se pozornost ovdje obraća na verbalni razvoj i ponašanje djeteta. Oba roditelja posvećuju vrijeme i pozornost upravo na verbalni razvoj. Često potiču razvoj raznih aktivnosti (verbalnih i neverbalnih) zajedno sa svojim djetetom, koriste razne knjige, igre, priče. Glavni cilj u svim aktivnostima im je da dijete usvoji strani jezik (L2). Također, analizom ponašanja utvrđeno je kako kod upotrebe stranog jezika (L2) kod djece postoje određene karakteristike povezane sa materinskim jezikom (L1); (kulturne, socijalne, psihološke, pragmatične). Nadalje, utvrđeno je kako djeca pokazuju jače emocionalne reakcije što možemo povezati sa emocionalnim aspektom bilingvizma. Isto tako, kod monoetničkih obitelji problem može predstavljati i kvaliteta upotrebe, izgovora stranog jezika (L2) od strane roditelja. Kvaliteta roditeljske upotrebe jezika ostavlja značajan utjecaj na kvalitetu usvojenosti kod djeteta (Chirsheva, 2010).

Broj monoetničkih bilingvala se svakodnevno povećava u cijelome svijetu. Isto tako, bilingvizam kod djece nije neuobičajena pojava. Naprotiv, sve je prisutniji zbog sve veće povezanosti između ljudi i zemalja. Mnoge se obitelji odlučuju na izlaganje svoje djece stranim jezicima koristeći metodu za njihovo usvajanje koja im u najvećoj mjeri odgovara (Chirsheva, 2010).

9. ZAKLJUČAK

U današnje vrijeme globalizacije i sve veće povezanosti ljudi sve se više javlja potreba za učenjem i usvajanjem stranih jezika, između kojih se posebno istaknuo engleski jezik. Engleski se jezik u današnje vrijeme smatra univerzalnim jezikom koji se koristi u sve većem broju zemalja. Razina poznavanja upravo engleskog jezika u današnje vrijeme predstavlja presudni kriterij pri zaposlenju, upisu na fakultete ili učlanjenju u određene organizacije. Tečan govor i razvijena vještina pravilne upotrebe engleskog jezika u mnogim slučajevima ima presudan utjecaj na gotovo svaki dio života osobe.

Upravo je odgoj u obitelji glavni nositelj usvajanja svih bitnih vještina i sposobnosti potrebnih za normalno funkcioniranje u društvu općenito pa tako i vještinu usvajanja engleskog jezika. Ukoliko se već od najranijih dana u obiteljskom okruženju krene s upoznavanjem i učenjem elemenata engleskog jezika do usvajanja će doći mnogo ranije i jednostavnije. Učenje i upoznavanje sa engleskim jezikom od rane dobi doprinosi razvoju pozitivnih stavova prema drugim kulturama i jezicima kod djece, intelektualnom razvoju djece, komunikacijskim vještinama te na razumijevanje materinjeg jezika.

U ovome radu govorila sam o ulozi roditelja u učenju engleskog jezika kod djece rane dobi. Roditelji predstavljaju prve „učitelje“ za svoju djecu te sam upravo iz toga razloga detaljnije obradila na koji način stavovi roditelja utječu na kasnije formiranje stavova djeteta prema engleskom jeziku. Jedno od prvih i osnovnih načina na koje dijete u ranoj dobi uči jest upravo imitacija njemu najbližijih osoba stoga je primjer koji roditelji daju svojoj djeci najvažnija stavka prilikom učenja. Također, detaljnije sam obradila načine kojima se roditelji mogu koristiti kako bi potaknuli usvajanje engleskog jezika kod svoje djece. Neki od načina koje sam obradila su upotreba svakodnevnih situacija, pravilna organizacija vremena, načini korištenja primjerenih sredstava i materijala, upotreba pjesmica i brojalica itd. Isto tako, obradila sam karakteristike bilingvizma kod djece i njegove oblike te proces razvoja govora i mišljenja kod djece. Kombinacija navedenih oblika učenja i njihovo pravilno kombiniranje pružit će najbolje rezultate. Upravo je često i planirano kombiniranje strategija, ponajprije prateći ritam djeteta,

jedna od najvažnijih strategija koja će spriječiti pojavu monotonije u procesu učenja što je svakako potrebno uzeti u obzir.

Također, u današnje vrijeme sve veće povezanosti između ljudi i sve više rastuće globalizacije na važnosti su dobili strani jezici. Za aktivno sudjelovanje u društvu poželjno je poznavanje više stranih jezika. Iz toga razloga roditelji se sve više odlučuju na što ranije izlaganje svoje djece stranim jezicima. Isto tako, sve je prisutniji monoetnički bilingvizam. Upravo njegova prisutnost između roditelja postaje sve češća zbog sve većeg povezivanja između ljudi a, samim time kultura i jezika. Roditeljima upravo takav pristup postaje prvi i najjednostavniji izbor prilikom izlaganja svoga djeteta stranim jezicima. Iz toga razloga izgledno je da će se takav trend i nastaviti.

10. LITERATURA

1. Apel, K., Masterson, J. J. (2004). *Jezik i govor od rođenja do šeste godine : od glasanja i prvih riječi do početne pismenosti - potpuni vodič za roditelje i odgajatelje*. Lekenik : Ostvarenje
2. Clarke, P. M. (2009). *Supporting children learning English as a second language in the early years (birth to six years)* (p. 8). VCAA.
3. Chirsheva, G. (2010). *Self-interpreting by bilingual children*. Suvremena lingvistika, 36(70), 173-193.
4. Chirsheva G. (2004). *Monoethnic childhood bilingualism // 7th Congress of the International Association of Applied Psycholinguistics – Philological class, 2013. – P. 46-49.*
5. Jasika Cvek, M. (2016). *Rano učenje stranog jezika kod djece predškolske dobi* (Doctoral dissertation, University of Pula. Faculty of Educational Sciences.).
6. Grgec Petroci, V., Vranko, M., Rebac, J.(2009). *Igra i dijete, dijete i igra*. Zagreb: Obiteljski centar grada Zagreba.
7. Hrvatska, R. (2014). Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. *Pribavljeno, 12(5)*, 2018.
8. Martinović, N. (2015). Istraživačke aktivnosti djece rane i predškolske dobi. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 20(77/78), 32-33.
9. Prebeg-Vilke, M. (1991). *Vaše dijete i jezik: materinski, drugi i strani jezik*. Zagreb: Školska knjiga.
10. Pavličević-Franić, D. (2005). *Komunikacijom do gramatike*. Zagreb: Alfa.
11. Poland, C., Chouinard, A. (2008). *Let's talk together : home activities for early speech & language development*. Maple Grove, MN: Talking Child

12. Silić, A. (2007). *Prirodno učenje stranog (engleskog) jezika djece predškolske dobi :priručnik za profesore stranoga jezika, odgajatelje i roditelje predškolske djece.* Zagreb : Mali profesor.

13. Selimović, H. i Karić, E. (2011). UČENJE DJECE PREDŠKOLSKE DOBI. *Metodički obzori*, 6(2011)1 (11), 145-160. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/71223>

14. Stančić, V., Ljubešić, M. (1994). *Jezik, govor, spoznaja.* Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Internetski izvori:

15. *Bilingvizam.* Pribavljeno: 22.08.2019., sa <http://www.edukacija.hr/tečaj/bilingvizam/1314/>

16. *The role of parents.* Pribavljeno: 22.08.2019., sa <https://www.pbs.org/parents/thrive/the-role-of-parents>